

- Institut psychologii im. H.S. Kostiuka. Laboratoriia psychologii tvorhosti, Kyiv, *Pedahohichna dumka*, 207 s.
6. Morchakova, O 2013, 'Cinist u psychologicchnomy buti ludyny yak osobystosti (The value in the psychocultural life of a person as a person)'. *Psykhologiya i suspilstvo* № 1, s. 105-114.
  7. Novikov, BV 2011, 'Filosofiiia yak teoriia i metodolohiia tvorhosti (Philosophy as a theory and methodology of creativity)'. *Visnyk NTUU "KPI". Filosofiiia. Psykholohiia. Pedahohika*, Vypusk 22, s. 108-113.
  8. Sternberg, R 1988, *The Nature of Creativity: Contemporary Psychological Perspectives*. Cambridge: *University Press*, 403 p.
  9. Torrance, EP 1988, 'The nature of creativity as manifest in its testing', in: *Stemberg, R & Tardif, T. The nature of creativity*, pp. 43-75.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.39(1-3)-8

УДК 378.015.31- 029:1(045)

**РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ  
РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ:  
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ**

DEVELOPMENT OF CREATIVE POTENTIAL OF STUDENTS IN  
THE CONDITIONS OF REFORMATION OF MODERN HIGHER EDUCATION:  
SOCIAL-PHILOSOPHICAL ANALYSIS

**Т. П. Руденко  
Г. М. Костроміна  
С. І. Бабіна**

**Актуальність теми дослідження.** Активне впровадження новітніх теоретичних та експериментальних знань у навчально-наукову діяльність, а також сприяння саморозвитку для подальшої самореалізації особистості в процесі творчої професійної діяльності та життєдіяльності є головними завданнями сучасної освіти. Яку б діяльність ми не розглядали, тим більше професійну, її неможливо уявити без вирішення поставлених задач, творчих завдань, розуміння й усвідомлення того, що залучення особистості до творчої діяльності є необхідним.

Використання інноваційних технологій у вищій освіті сприяє розвитку творчого потенціалу студентів, формуванню особистості, яка набуває навички та бажання для постійного розвитку, у тому числі й саморозвитку. У творчій діяльності особистість може реалізувати свій потенціал, і, як результат, досягти поставленої мети, проявити себе та стати учасником творення нових суспільних цінностей.

**Постановка проблеми.** Проблема розвитку творчого потенціалу студентів в умовах реформування сучасної вищої освіти є недостатньо висвітленою, отже це

**Urgency of the research.** Active introduction of the newest theoretical and experimental knowledge in educational-scientific activity, and also assistances to саморозвитку for further self-realization of personality in the process of creative professional activity and vital functions are the main tasks of modern education. Whatever activity we examined, the anymore professional, her it is impossible to imagine without the decision of the put tasks, creative tasks, understanding and realization of that bringing in of personality to creative activity is a necessity.

The use of innovative technologies in higher education promotes the development of creative potential of students, forming personality, that acquires skill and desire for permanent development, including selfdevelopment. In creative activity personality can realize the potential, and as a result to attain the put aim, prove and become the participant of creation of new public values.

**Target setting.** The problem of developing students' creative potential in the conditions of reform of modern higher education is insufficiently covered, so this study is quite

дослідження є цілком закономірним. Актуальним є розгляд концептуальних засад процесу розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проведене дослідження надало можливість звернутися до наукових робіт як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців у галузі філософії та психології, присвячених проблемам творчості, творчої активності, творчої діяльності та розвитку творчого потенціалу особистості.

Філософське осмислення природи творчості представлено в дослідженнях вітчизняних науковців: І. Бичко, Л. Губерський, Б. Новіков, І. Надольний, І. Степаненко, В. Шинкарук. Психологічні аспекти творчості досліджували І. Волощук, І. Мурашко, Л. Овсянецька, Я. Пономарьов, О. Попова, В. Роменець. Перспективи освіти як простору розвитку творчого потенціалу студентства розглядалися у роботах В. Беха, М. Бойченка, Л. Горбунової, В. Коновальчук, В. Кременя, В. Огнев'юка тощо. Серед сучасних досліджень, присвячених питанням філософії творчості та творчості в просторі освіти, можна назвати наступні: В. Моляко є автором психологічного дослідження творчого потенціалу особистості, творчих стратегій та їх реалізації у творчому процесі (2008) [6], в статті Л. Яременко зроблено аналіз креативності як творчості (2010) [16]. Б. Новіков розглядає філософію як теорію і методологію творчості (2011) [8]. В роботі В. Коновальчук досліджується творча особистість та питання розвитку її творчого потенціалу в просторі освіти (2016) [2], колективне дослідження за редакцією В. Кременя зосереджено на аналізі питань освіти, творчості, цінностей в контексті критичного мислення у вимірах цивілізаційного поступу сучасності (2017) [3]. М. Ліпін досліджує освіту в модифікаціях сучасного світу (2015, 2018) [4, 5].

**Постановка завдання.** У межах дослідження необхідно здійснити ретроспективне узагальнення уявлень про творчий потенціал особистості, розглянути творчість одночасно як діяльність і як продукт діяльності. Враховуючи процеси реформування, що відбуваються у сучасній освіті, доречним є визначення механізмів активізації творчого потенціалу студентів у вирішенні складних задач професійного та життєвого характеру.

**Виклад основного матеріалу.** В кожній людині закладено творчий початок, постає лише питання наскільки

natural. It is relevant to consider the conceptual foundations of the process of development of creative potential of the future specialist in the process of vocational training in higher education.

**Actual scientific researches and issues analysis.** The conducted research gave the opportunity to turn to scientific works of both domestic and foreign professionals in the field of philosophy and psychology, devoted to problems of creativity, creative activity, creative activity and development of creative potential of personality.

The philosophical understanding of the nature of creativity is presented in the studies of domestic scientists: I. Bychko, L. Gubersky, B. Novikov, I. Nadolny, I. Stepanenko, V. Shinkaruk. Psychological aspects of creativity were investigated by I. Voloshchuk, I. Murashko, L. Ovsynetska, Y. Ponomarev, O. Popova, V. Romenets. The prospects of education as a space of development of students' creative potential were considered in the works of V. Bekh, M. Boychenko, L. Gorbunova, V. Konovalchuk, V. Kremin, V. Ognevyuk and more. Among the contemporary researches on the issues of philosophy of creativity and creativity in the space of education, the following can be called: V. Molyako it is the author of psychological research of creative potential of personality, creative strategies and their realization, in a creative process (2008) [6], in the article L. Yaremenko made an analysis of creativity as creativity (2010) [16]. B. Novikov views philosophy as a theory and methodology of creativity (2011) [8]. V. Konovalchuk explores the creative personality and the issue of the development of its creative potential in the space of education (2016) [2], a collective study, edited by V. Kremin focused on the analysis of education, creativity, values in the context of critical thinking in the dimensions of modern civilization (2017) [3]. M. Lipin explores education in the modifications of the modern world (2015, 2018) [4, 5].

**The research objective.** Within the framework of the study it is necessary to carry out a retrospective generalization of ideas about the creative potential of the individual, to consider creativity at the same time as an activity and as a product of activity. Given the processes of reforming in modern education, it is appropriate to determine the mechanisms of activating students' creative potential in solving complex problems of professional and life.

**The statement of basic materials.** Each person has a creative beginning, only the question arises as far as its realization occurs in

відбувається його реалізація у професійній діяльності та житті. Творчий потенціал окремої особистості є джерелом її творчої діяльності та активності, він включає всю сукупність її здатностей та можливостей. В. Моляко визначає творчий потенціал людини як “ресурс творчих можливостей людини, її здатність до творчої діяльності в цілому” [6, с. 14]. На думку С. Хмельковської, творчий потенціал включає як природні так і набуті якості людини, що проявляються через здібності, мислення та діяльність, які дозволяють людині вибирати нестандартний підхід до розв’язання задач, а серед інтерактивних методів навчання пропонує використовувати гру, бо “гра містить елемент невизначеності і непередбачуваності, спонтанної реакції, що збуджує й активізує розум на пошук нових ідей та розвиває уяву” [12, с. 174]. Деякі дослідники поняття творчий потенціал розглядають як сукупність розвинених творчих здібностей особистості, яка здатна обирати такий спосіб діяльності, в результаті якого створюються нові матеріальні або духовні цінності. Спільна творча діяльність сприяє “формуванню моральних міжособистісних стосунків”, “сутність яких зводиться до таких принципів навчання і виховання, які створюють оптимальні умови для розвитку загальної культури, почуття гідності, здатності виявляти себе” [11, с. 57] тощо.

Сучасний підхід до розуміння творчого потенціалу зосереджує увагу на людині з її власними думками, уявленнями, цінностями, активною життєвою позицією та здатністю рішуче сприймати виклики сьогодення. На сьогодні в філософській літературі існує не багато визначень творчого потенціалу, але зрозумілим є те, що його розвиток відбувається в процесі навчання, самоосвіти, самодіяльності. Творчість є сутністю діяльності.

Орієнтація навчального процесу на розвиток творчого потенціалу студентів, формування у них творчого мислення повинні включати розв’язання проблемних задач, змодельованих ситуацій, що буде ефективно сприяти розвитку рефлексії та відкриттю наукових істин. Завдяки творчості відбувається мобілізація внутрішнього потенціалу особистості та проявляється її активність в різних видах діяльності, а професійна діяльність майбутнього фахівця тим більше потребує розвитку творчих здібностей.

Створенню умов для розкриття творчого потенціалу студентів сприяє використання інноваційних технологій в навчальному процесі. Це технології проб-

professional activity and life. The creative potential of the individual is the source of his creative activity and activity, it includes the whole set of abilities and capabilities. V. Molyako defines the creative potential of man as “a resource of creative opportunities of man, his ability to creative activity as a whole” [6, p. 14]. According to S. Khmelkovska, creative potential includes both natural and acquired qualities of a person, which are manifested through abilities, thinking and activities that allow a person to choose a non-standard approach to solving problems, and among interactive teaching methods offers to use the game because “play contains an element of uncertainty and unpreparedness, spontaneous reaction that excites and activates the mind to find new ideas and develop imagination” [12, p. 174]. Some researchers consider the concept of creative potential as a set of developed creative abilities of the individual, which is able to choose a way of activity, which creates new material or spiritual values. Joint creative activity contributes to “the formation of moral interpersonal relationships”, “the essence of which is reduced to such principles of education and upbringing, which create optimal conditions for the development of general culture, a sense of dignity, the ability to manifest themselves” [11, p. 57].

The modern approach to understanding creative potential focuses on a person with his or her own thoughts, ideas, values, active life position and the ability to decisively perceive the challenges of today. To date, there are not many definitions of creative potential in philosophical literature, but it is clear that its development occurs in the process of learning, self-education, amateur activity. Creativity is the essence of activity.

The orientation of the educational process to the development of students' creative potential, the formation of creative thinking in them should include solving problematic problems, modeled situations, which will effectively promote the development of reflection and the discovery of scientific truths. Thanks to creativity, the mobilization of the internal potential of the individual and its activity in different activities is manifested, and the professional activity of the future specialist is the more requires the development of creative abilities and more.

The use of innovative technologies in the learning process is facilitated by the creation of conditions for the disclosure of students' creative potential. These are technologies of problematic learning, differentiated learning technologies, technology of research, visual technology, game and project technologies. All this contributes to the activation of creative activity and the development of creative potential.

лемного навчання, технології диференційованого навчання, технології навчально-дослідної діяльності, технології наочності, ігрові та проектні технології. Все це сприяє активізації творчої діяльності та розвитку творчого потенціалу.

Сучасна вища освіта не може бути якісною без використання інноваційних технологій, які пов'язані із залученням в освітній процес інформаційних ресурсів, подальшим розвитком системи дистанційної освіти, а саме створенням освітніх платформ з дистанційними навчальними курсами, використанням технологій наочності в проведенні різних видів учбових занять, орієнтації навчального процесу на творчий пошук тощо. Реформування сучасної освіти – це і відхід від традиційних форм лекційних та семінарських занять. Інноваційні технології потрібно активно залучати в різних формах навчання, зокрема, в лекційних та семінарських.

Розвиток особистості не можливо уявити без якісного процесу спілкування, оскільки в процесі міжособистісної комунікації відбувається не тільки обмін певною інформацією, а й актуалізація особистістю власного творчого потенціалу. Як підкреслює Т. Равлюк “у процесі творчої комунікативної взаємодії зі студентами необхідно створювати сприятливі умови для формування особистості, яка здатна до подальшого саморозвитку і виконання певних соціальних ролей у суспільстві” [10, с. 434].

Ще однією важливою складовою сучасної освіти є необхідність формування у свідомості студентів позитивного ставлення до професійної діяльності та враховувати у навчальному процесі особливості майбутньої професії.

**Висновки.** Творча особистість має сформовані цінності та життєві орієнтири, які сприяють розвитку, становленню та реалізації творчого потенціалу. Для освітнього середовища важливим є створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу студентів, включення в освітній процес нових форм та методів навчання, які б сприяли його формуванню та розкриттю.

Для успішного розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців важливим є використання інноваційних методів навчання, а саме, нетрадиційних форм лекцій (проблемних, гостьових, тематичних тощо), семінарів у формі дебатів, дискусій, впровадження дослідницьких та тренінгових технологій у навчальний процес, дискусій, проведення бесід, організації та проведення круглих столів, творчих зустрічей, науково-

Modern higher education cannot be qualitative without the use of innovative technologies that are related to the involvement in the educational process of information resources, the further development of the distance education system, namely the creation of educational platforms with remote training courses, the use of technologies of clarity in different types of training orientation of the educational process to creative search and more. Reforming modern education is also a departure from traditional forms of lecture and seminars. Innovative technologies should be actively involved in various forms of teaching, in particular, in lectures and seminars.

The development of personality cannot be imagined without a quality process of communication, because in the process of interpersonal communication there is not only the exchange of certain information, but also actualization of the individual's own creative potential. As T. Ravlyuk emphasizes, “in the process of creative communicative interaction with students, it is necessary to create favorable conditions for the formation of a person who is capable of further self-development and the implementation of certain social roles in society” [10, p. 434].

Another important component of modern education is the need to form in the minds of students a positive attitude to professional activity and take into account in the educational process the peculiarities of the future profession.

**Conclusions.** The creative personality has the formed values and life guidelines that contribute to the development, formation and realization of creative potential. For the educational environment, it is important to create favorable conditions for the development of students' creative potential, the inclusion in the educational process of new forms and teaching methods that would contribute to its formation and disclosure.

For the successful development of the creative potential of future specialists, it is important to use innovative teaching methods, namely, unconventional forms of lectures (problematic, guest, thematic, etc.), seminars in the form of debates, discussions, introduction of research and training technologies in the educational process, discussions, discussions, discussions, discussions, discussions Organization and holding of round tables, creative meetings,

практичних конференцій.

Враховуючи трансформаційні процеси, які відбуваються у сучасному суспільстві, для актуалізації творчого потенціалу студентства необхідно залучати молодь до участі у волонтерських акціях, міжнародній співпраці в освітній та громадській діяльності.

**Ключові слова:** творчість, творчий потенціал особистості, студентство, творче мислення, креативність, активізація творчої діяльності, творча активність, сучасна освіта, суспільство, особистість.

scientific and practical conferences.

Considering the transformational processes that take place in modern society, young people need to be involved in volunteer and public cooperation in educational and public activities to update the creative potential of students.

**Key words:** creativity, creative potential of personality, students, creative thinking, creativity, activation of creative activity, creative activity, modern education, society, personality.

**Актуальність теми дослідження.** Активне впровадження новітніх теоретичних та експериментальних знань у навчально-наукову діяльність, а також сприяння саморозвитку для подальшої самореалізації особистості в процесі творчої професійної діяльності та життєдіяльності є головними завданнями сучасної освіти. Яку б діяльність ми не розглядали, тим більше професійну, її неможливо уявити без вирішення поставлених задач, творчих завдань, розуміння й усвідомлення того, що залучення особистості до творчої діяльності є необхідним.

Використання інноваційних технологій у вищій освіті сприяє розвитку творчого потенціалу студентів, формуванню особистості, яка набуває навички та бажання для постійного розвитку, у тому числі й саморозвитку. У творчій діяльності особистість може реалізувати свій потенціал, і, як результат, досягти поставленої мети, проявити себе та стати учасником творення нових суспільних цінностей.

**Постановка проблеми.** Проблема розвитку творчого потенціалу студентів в умовах реформування сучасної вищої освіти є недостатньо висвітленою, отже це дослідження є цілком закономірним. Актуальним є розгляд концептуальних засад процесу розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проведене дослідження надало можливість звернутися до наукових робіт як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців у галузі філософії та психології, присвячених проблемам творчості, творчої активності, творчої діяльності та розвитку творчого потенціалу особистості.

Філософське осмислення природи творчості представлено в дослідженнях вітчизняних науковців: І. Бичко, Л. Губерський, Б. Новіков, І. Надольний, І. Степаненко, В. Шинкарук. Психологічні аспекти творчості досліджували І. Волощук, І. Мурашко, Л. Овсянецька, Я. Пономарьов, О. Попова, В. Роменець. Перспективи освіти як простору розвитку творчого потенціалу студентства розглядалися у роботах В. Беха, М. Бойченка, Л. Горбунової, В. Коновальчук, В. Кременя, В. Огнев'юка тощо.

Серед сучасних досліджень, присвячених питанням філософії творчості та творчості в просторі освіти, можна назвати наступні. В. Моляко є автором психологічного дослідження творчого потенціалу особистості, творчих стратегій та їх реалізації у творчому процесі (2008) [6]. У статті Л. Яременко зроблено аналіз креативності як творчості (2010) [13]. Б. Новіков розглядає філософію як теорію і методологію творчості (2011) [8]. В роботі В. Коновальчук досліджується творча особистість та питання розвитку її творчого потенціалу в просторі освіти (2015) [2]. Колективне дослідження за редакцією В. Кременя зосереджено на аналізі питань освіти, творчості, цінностей в контексті критичного мислення у вимірах цивілізаційного поступу сучасності (2017) [3]. М. Ліпін досліджує освіту в модифікаціях сучасного світу, зокрема акцентує увагу на значенні творчості як фундаментальної передумови продуктивності навчання та особистісного розвитку (2015, 2018) [4, 5].

Як бачимо, існують різні підходи до вивчення творчості. Але є зрозумілим, що творчість є діяльністю, результатом якої є створення людиною нових матеріальних та духовних цінностей та розвиток нею власних здібностей.

**Постановка завдання.** У межах дослідження необхідно здійснити ретроспективне узагальнення уявлень про творчий потенціал особистості, розглянути творчість одночасно як діяльність і як продукт діяльності. Враховуючи процеси реформування, що відбуваються у сучасній освіті, доречним є визначення механізмів активізації творчого потенціалу студентів у вирішенні складних задач професійного та життєвого характеру.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** В кожній людині закладено творчий початок, постає лише питання наскільки відбувається його реалізація у професійній діяльності та житті. Творчий потенціал окремої особистості є джерелом її творчої діяльності та активності, він включає всю сукупність її здатностей та можливостей. В. Моляко визначає творчий потенціал людини як “ресурс творчих можливостей людини, її здатність до творчої діяльності в цілому” [6, с. 14].

На думку С. Хмельковської, творчий потенціал включає як природні так і набуті якості людини, що проявляються через здібності, мислення та діяльність, які дозволяють людині вибирати нестандартний підхід до розв’язання задач, а серед інтерактивних методів навчання пропонує використовувати гру, бо “гра містить елемент невизначеності і непередбачуваності, спонтанної реакції, що збуджує й активізує розум на пошук нових ідей та розвиває уяву” [12, с. 174]. Деякі дослідники поняття творчий потенціал розглядають як сукупність розвинених творчих здібностей особистості, яка здатна обирати такий спосіб діяльності, в результаті якого створюються нові матеріальні або духовні цінності. Спільна творча діяльність сприяє “формуванню моральних міжособистісних стосунків”, “сутність яких зводиться до таких принципів навчання і виховання, які створюють оптимальні умови для розвитку загальної культури, почуття гідності, здатності виявляти себе” [11, с. 57].

Дж. Гілфорд та П. Торренс досліджували творчий потенціал і креативність як сукупність здібностей особистості. На думку Дж. Гілфорда, який розглядав творчість у контексті розумових здібностей, що сприяють творчим досягненням особистості, креативність і творчий потенціал сприяють продуктивному творчому мисленню [14]. П. Торренс виділяє наступні ознаки креативності: легкість, гнучкість, оригінальність ідей та точність виконання завдань [15]. Такий підхід до творчості дав можливість охарактеризувати її як дивергентне мислення, яке відрізняється оригінальністю, безліччю нових ідей та прийняттям нестандартних рішень

У Л. Яременко творчий потенціал є синонімом креативності, що дозволяє особистості генерувати нові ідеї, нестандартно мислити та діяти та є сукупністю її творчих здібностей [13, с. 119]. В. Коновальчук обґрунтовує зміст творчого потенціалу особистості як “динамічно-цілісного ресурсу потреб, здібностей, властивостей і можливостей особистості, для якої характерна нелінійність розвитку, полісемантичність, непередбачуваність, здатність до трансгресії, що може зумовлювати потужні деструктивні наслідки й водночас є основним ресурсом продуктивної життєдіяльності особистості, прогресивного розвитку суспільства і цивілізації” [1, с. 8].

Сучасний підхід до розуміння творчого потенціалу зосереджує увагу на людині з її власними думками, уявленнями, цінностями, активною життєвою позицією та здатністю рішуче сприймати виклики сьогодення. На сьогодні в філософській літературі існує не багато визначень творчого потенціалу, але зрозумілим є те, що його розвиток відбувається в процесі навчання, самоосвіти, самодіяльності. Творчість є сутністю діяльності та самодіяльності.

Орієнтація навчального процесу на розвиток творчого потенціалу студентів, формування у них творчого мислення повинна включати розв’язання проблемних задач, змодельованих ситуацій, що буде ефективно сприяти розвитку рефлексії та відкриттю наукових істин. Завдяки творчості відбувається мобілізація внутрішнього потенціалу особистості та проявляється її активність в різних видах діяльності, а професійна діяльність майбутнього фахівця тим більше потребує розвитку творчих здібностей.

Без вольового зусилля неможливо досягти творчих результатів [9]. Цілеспрямованість як одна з головних вольових якостей особистості виявляється в

чіткому розумінні людиною поставлених перед нею завдань та необхідності їх вирішення, а також у здатності особистості спиратися у своїй діяльності на стійкі переконання та принципи, що є запорукою її сильної волі. Цілеспрямованість трактують як позитивну вольову якість особистості, що виражається у наявності певної мети, прагненні до неї, пошуку альтернативних шляхів вирішення проблем у разі неможливості їх рішення звичними способами для досягнення поставленої цілі і, як результат, втілення запланованого в життя.

Як показує практичний досвід, не завжди студенти розуміють важливість самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення, не мають уявлення про значення цих процесів для успішної професійної самореалізації в різних видах діяльності. Під час навчання удосконалюються вольові якості студентів, такі як самостійність, уважність, ініціативність, енергійність тощо. Застосування проблемно-орієнтованого навчання розвиває вміння висувати оригінальні ідеї, розглядати проблемну ситуацію з різних сторін, генерувати креативні пропозиції в ситуаціях невизначеності. Для сучасного студента важливим є розвиток критичного мислення, бо критичне мислення є дійовим фактором пізнання й практичного освоєння соціально-культурного простору [3]. Наукова діяльність, інтелектуальна праця також потребують критичного мислення. Інтелектуальна праця мобілізує внутрішній потенціал та спонукає студентів до активності. Як зазначає В. Моляко найбільш складною є творча праця в інтелектуальному плані й “навчання в умовах творчої праці в певній мірі гарантує в подальшому успішну діяльність в менш складних умовах, а також постійну спрямованість на раціоналізацію своєї праці, покращення її якості й ефективності” [7, с. 11].

Створенню умов для розкриття творчого потенціалу студентів сприяє використання інноваційних технологій в навчальному процесі. Це технології проблемного навчання, технології диференційованого навчання, технології навчально-дослідної діяльності, технології наочності, ігрові та проектні технології. Все це сприяє активізації творчої діяльності та розвитку творчого потенціалу.

Сучасна вища освіта не може бути якісною без використання інноваційних технологій, які пов'язані із залученням в освітній процес інформаційних ресурсів, подальшим розвитком системи дистанційної освіти, а саме створенням освітніх платформ з дистанційними навчальними курсами, використанням технологій наочності в проведенні різних видів учбових занять, орієнтації навчального процесу на творчий пошук тощо. Реформування сучасної освіти – це і відхід від традиційних форм лекційних та семінарських занять. Інноваційні технології потрібно активно залучати в різних формах навчання, зокрема, в лекційних та семінарських. Так, однією з форм нетрадиційної лекції є проблемна лекція її особливістю є моделювання викладачем «проблем», проблемних ситуацій в контексті теми лекції, які пропонується вирішувати студентам. На проблемній лекції студенти мають можливість перебувати у процесі “сотворчості” з лектором, залучатися до вирішення запропонованих задач. В результаті ті знання, які засвоюються студентами таким чином, є більш міцними і головне, що ці знання можуть легко бути актуалізовані. Цінність знання полягає в пізнавальних зусиллях, у здатності виявляти проблему та поступово її вирішувати. Як наголошував Сократ: “Я знаю лише те, що нічого не знаю”, де проблема є формою знання про те, що ще не відоме, не пізнане. Розвитку дослідницької діяльності сприяють питання, які викликають інтерес, протиріччя, спрямовують мислення на отримання нового знання, розвиток творчого потенціалу студентів. Лектор під час проблемної лекції, подібно до того, як колись це робив Сократ зі своїми учнями у бесідах, задає студентам запитання та спонукає їх до роздумів і це приводить до “народження” знання у процесі “сотворчості”.

Ще однією формою нетрадиційної лекції, в якій студенти виступають як “сотворці”, є лекція-бесіда. Вона передбачає використання елементів діалогу, дискусії, а запитання викладача як засоби активізації знань студентів. В ході такого навчального процесу викладач за необхідністю доповнює, уточнює відповіді студентів і в результаті формуються разом вироблені теоретичні положення. Важливим різновидом

нетрадиційної лекції, який може як технологія бути доповненням до двох попередніх видів, є лекція, в якій використовується технологія наочності (демонструється основний зміст за допомогою слайдів, схем, таблиць, короткого відео тощо та дається коментар лектора). Викладачі можуть творчо підходити до обрання форми лекції та використовувати комбінований варіант, поєднуючи в собі елементи різних видів лекційних занять.

Щодо нетрадиційних форм семінарських занять, то їх слід проводити також з використанням інтерактивних методів, що також мають на меті розкриття творчого потенціалу студентів.

Наше завдання - акцентувати на тому, що перш, аніж очікувати від суб'єкта віддачі, актуалізацій, власне творчості, в нього, в суб'єкта, необхідно інвестувати. Інтерактивні методи навчання сприяють активній роботі під час занять, допомагають розвивати самостійне, творче мислення. Вихідним поняттям інтерактивного навчання є взаємодія, тобто робота в групі, команді. Скерована викладачем взаємодія зі студентами під час проведення обговорень, сумісної інтелектуальної діяльності, так як і самостійна дослідницька діяльність студентів, спрямована на розв'язання проблемних ситуацій потребує творчої активності. Полеміка, дискусії були притаманні ще Платонівській Академії, що свідчить про діалогічний спосіб філософствування засновника школи, а ідея формування "випускника" базувалася на самопізнанні та відповідальності.

Розвиток особистості не можливо уявити без якісного процесу спілкування, оскільки в процесі міжособистісної комунікації відбувається не тільки обмін певною інформацією, а й актуалізація особистістю власного творчого потенціалу. Як підкреслює Т. Равлюк "у процесі творчої комунікативної взаємодії зі студентами необхідно створювати сприятливі умови для формування особистості, яка здатна до подальшого саморозвитку і виконання певних соціальних ролей у суспільстві" [10, с. 434].

Ще однією важливою складовою сучасної освіти є необхідність формування у свідомості студентів позитивного ставлення до професійної діяльності та враховувати у навчальному процесі особливості майбутньої професії.

#### **Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.**

Творча особистість має сформовані цінності та життєві орієнтири, які сприяють розвитку, становленню та реалізації творчого потенціалу. Для освітнього середовища важливим є створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу студентів, включення в освітній процес нових форм та методів навчання, які б сприяли його формуванню та розкриттю.

Для успішного розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців важливим є використання інноваційних методів навчання, а саме, нетрадиційних форм лекцій (проблемних, гостьових, тематичних тощо), семінарів у формі дебатів, дискусій, впровадження дослідницьких та тренінгових технологій у навчальний процес, дискусій, проведення бесід, організації та проведення круглих столів, творчих зустрічей, науково-практичних конференцій.

Враховуючи трансформаційні процеси, які відбуваються у сучасному суспільстві, для актуалізації творчого потенціалу студентства необхідно залучати молодь до участі у волонтерських акціях, міжнародній співпраці в освітній та громадській діяльності.

#### **Список використаних джерел**

1. Коновальчук, ВІ 2017, *Розвиток творчого потенціалу особистості в просторі освіти*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук, Київ. Доступно: <[https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Konovalchuk\\_02.10.2017\\_avtoref.pdf](https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Konovalchuk_02.10.2017_avtoref.pdf)>. [10 Березень 2022].
2. Коновальчук, ВІ 2015, 'Розвиток творчого потенціалу особистості у просторі освіти', *Парадигма пізнання: Гуманітарні питання*, № 3 (6), с. 90-106.
3. *Критичне мислення: освіта, творчість, цінності* 2017, Монографія, за заг. ред. В.Г. Кременя, Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 299 с.
4. Ліпін, МВ 2018, *Освіта в модифікаціях сучасного світу*. Монографія, Київ: Київський нац. торг.-екон. ун-т, 340 с.



5. Ліпін, МВ 2015, 'Освіта як простір розвитку сутнісних сил особистості'. *Вісник КНТЕУ*, № 3 (101), с. 39-48.
6. Моляко, ВО 2008, *Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості*. Монографія, АПН України, Інститут психології ім. Г.С. Костюка, Лабораторія психології творчості, Київ: Педагогічна думка, 207 с.
7. Моляко, ВО 2017, 'Робоча концепція стратегічного та тактичного подолання кризових науково-освітніх проблем (психологічні ракурси)'. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Київ: Видавництво "Фенікс", Т. XII. Психологія творчості, Вип. 23, с. 6-12.
8. Новіков, БВ 2011, 'Філософія як теорія і методологія творчості', *Вісник НТУУ "КПІ". Філософія. Психологія. Педагогіка*. Випуск 22, с. 108-113.
9. Овсянецька, Л 2004, 'Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма'. *Соціальна психологія*, № 2 (4), с. 140-145.
10. Равлюк, ТА 2010, 'Розвиток творчого потенціалу майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення курсу "Основи комунікації в соціальній роботі"'. *Молодий вчений*, № 4 (44), с. 433-436.
11. Столярченко, О 2010, 'Проблема формування толерантних міжособистісних стосунків у молодіжному середовищі'. *Рідна школа*, № 11, с. 54-60. Доступно: <[http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh\\_2010\\_11\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2010_11_12)>. [10 Березень 2022].
12. Хмельковська, СВ 2015, 'Гра як чинник підвищення мотивації навчання майбутніх учителів іноземних мов'. *Педагогічний альманах*, Вип. 28, с. 173-178. Доступно: <[http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm\\_2015\\_28\\_30](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2015_28_30)>. [10 Березень 2022].
13. Яременко, Л 2010, 'Креативність як творчість: спільне та відмінне'. *Вища освіта України*, № 4, с. 117-123.
14. Guilford, JP 1967, 'Creativity: yesterday, today, tomorrow'. *Journal of Creative Behavior*. Vol., pp. 3-14.
15. Torrance, EP 1988, 'The nature of creativity as manifest in its testing'. *The nature of creativity*, Vol., pp. 43-75.

#### References

1. Konovalchuk, VI 2017. *Rozvytok tvorchoho potentsialu osobystosti v prostori osvity (Development of creative potential of the individual in the space of education)*. Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia doktora nauk, Kyiv. Dostupno: [https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Konovalchuk\\_02.10.2017\\_avtoref.pdf](https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Konovalchuk_02.10.2017_avtoref.pdf). [10 Bereznen 2022].
2. Konovalchuk, VI 2015. 'Rozvytok tvorchoho potentsialu osobystosti u prostori osvity (Development of creative potential of the individual in the space of education)'. *Paradyhma piznannia: Humanitarni pytannia*, № 3 (6), s. 90-106.
3. *Krytychne myslennia: osvita, tvorchist, tsinnosti (Critical thinking: education, creativity, values)* 2017. Monohrafiia, za zah. red. V.H. Kremenia, Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy, 299 s.
4. Lipin, MV 2018, *Osvita v modyfikatsiakh suchasnoho svitu (Education in the modifications of the modern world)*. Monohrafiia, Kyiv: Kyivs'kyj nats. torh.-ekon. un-t, 340 s.
5. Lipin, M 2015, 'Osvita yak prostir rozvytku sutnisnyh syl osobystosti (Education as a space for the development of essential forces of personality)'. *Visnyk KNTEU*, № 3 (101), s. 39-48.
6. Moliako, VO 2008, *Psykhologichne doslidzhennia tvorchoho potentsialu osobystosti: monohrafiia (Psychological study of the creative potential of the individual: a monography)*. APN Ukrainy, Instytut psykhologii im. H.S. Kostiuuka. Laboratoriia psykhologii tvorchosti, Kyiv, *Pedahohichna dumka*, 207 s.
7. Moliako, VO 2017, 'Robocha kontseptsiiia stratehichnoho ta taktychnoho podolannia kryzovykh naukovo-osvitnikh problem (psykhologichni rakursy) (Working concept of strategic and tactical overcoming of crisis scientific and educational problems (psychological perspectives)'. *Aktualni problemy psykhologii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykhologii imeni H. S. Kostiuuka NAPN Ukrainy*, Kyiv, *Vydavnytstvo "Feniks"*, T. XII. Psykhologhiia tvorchosti, Vyp. 23, s. 6-12.
8. Novikov, BV 2011. 'Filosofiiia yak teoriia i metodolohiia tvorchosti (Philosophy as a theory and methodology of creativity)'. *Visnyk NTUU "KPI". Filosofiiia. Psykhologhiia. Pedahohika*. Vypusk 22, s.108-113.
9. Ovsyanecka, L 2004. 'Tvorchiy potencial ludyny: socialno-psyhologichna paradygma (Creative potential of man: socio-psychological paradigm)'. *Socialna psyhologiya*, № 2 (4), s. 140-145.
10. Ravliuk, TA 2010, 'Rozvytok tvorchoho potentsialu maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi vuvchennia kursu "Osnovy komunikatsii v sotsialnii roboti" (Development of creative potential of

future social workers in the process of studying the course “Fundamentals of communication in social work”’, *Molodyi vchenyi*, № 4 (44), s. 433-436.

11. Stoliarenko, O 2010, ‘Problema formuvannia tolerantnykh mizhosobystisnykh stosunkiv u molodizhnomu seredovyshchi (The problem of forming tolerant interpersonal relationships in the youth environment)’. *Ridna shkola*, № 11, s. 54-60. Dostupno: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh\\_2010\\_11\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2010_11_12). [10 Berezhen 2022].
12. Khmelkovska, SV 2015, ‘Hra yak chynnyk pidvyshchennia motyvatsii navchannia maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov (Game as a factor of increasing the motivation of future foreign language teachers)’. *Pedahohichnyi almanakh*, Vyp. 28, s. 173-178. Dostupno: <[http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm\\_2015\\_28\\_30](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2015_28_30)>. [10 Berezhen 2022].
13. Yaremenko, L 2010, ‘Kreatyvnist yak tvorchist: spilne ta vidminne (Creativity as creativity/ imagination: common and different)’. *Vyshcha osvita Ukrainy*, № 4, s. 117-123.
14. Guilford, JP 1967, ‘Creativity: yesterday, today, tomorrow’. *Journal of Creative Behavior*. Vol., pp. 3-14.
15. Torrance, EP 1988, ‘The nature of creativity as manifest in its testing’. *The nature of creativity*, Vol., pp. 43-75.